

ne. To nowe i twórcze spojrzenie na zagadnienia ważne w sądownictwie kościelnym, ale i trudne, czasami kontrowersyjne i wątpliwe, wyzwala we wszystkich zainteresowanych sądownictwem kościelnym w Polsce nadzieję na pozytywne rozstrzygnięcia i uregulowania współdziałania adwokatów kościelnych z trybunałami kościelnymi.

Ks. Janusz Gręźlikowski

Agenda Liturgiczna diecezji wrocławskiej, red. ks. Krzysztof Konecki, Włocławskie Wydawnictwo Diecezjalne, Włocławek 2011, ss. 456.

Nie jest to żadne oryginalne stwierdzenie, że w duszpasterstwie parafialnym istotnie ważne są nie tylko oficjalne księgi liturgiczne niezbędne przy sprawowaniu sakramentów, zwłaszcza Mszy świętej, lecz także te pomoce, które ułatwiają celebracje nabożeństw ludowych, a także błogosławieństw. Wiadomo przecież, że nie ma liturgii bez ksiąg, bez tekstów. Jeśli natomiast w posłudze sakramentalnej, księża pracujący w duszpasterstwie są w pełni „zabezpieczeni” tekstami ksiąg liturgicznych, to odnośnie do nabożeństw ludowych występują pewne trudności, lub nawet brak dobrych pomocy. W tej bowiem materii nie obowiązują jednoznaczne „watykańskie” wzorce. Każda diecezja, a w *niektórych* przypadkach nawet poszczególne parafie są uprawnione do pielęgnowania własnych tradycji modlitewnych, mieszczących się jednak w granicach powszechnie uznanej i przyjętej ortodoksji i w zgodzie z obowiązującym prawodawstwem diecezjalnym. Tego rodzaju duszpasterskie pomoce są wręcz niezbędne.

Z wdzięcznością zatem należy odnotować wydaną pod redakcją znanego i uznanego liturgisty ks. prof. dra hab. Krzysztofa Koneckiego *Agendę Liturgiczną diecezji wrocławskiej* (Włocławskie Wydawnictwo Diecezjalne 2011, ss. 456), która posłuży nie tylko własnemu środowisku.

Już pierwsze wrażenie z oglądu tejże księgi podpowiada, że została ona edytorsko „dopieszczona”. Solidna, mocna oprawa, format ołtarzowy, wzorcowe opracowanie graficzne *Agendy*, duża, czytelna czcionka, usłużne, dobrze informujące rubryki sprawiają, że omawiana pozycja będzie niezbędnym *manuale* dla każdego kapłana pełniącego posługę duszpasterską, i to nie tylko w diecezji wrocławskiej.

Treść i zawartość *Agendy* zostały uszeregowane w dziewięciu merytorycznych rozdziałach.

Najpierw poznajemy celebracje sprawowane w kręgu roku liturgicznego (ss. 11–148). Otwiera je adwentowe błogosławieństwo wieńców, świec, lamp i opłatków, oraz inne adwentowe celebracje (np. roraty, nabożeństwa pokutne czy nabożeństwo ku czci św. Barbary). Wśród nabożeństw okresu Narodzenia Pańskiego spotykamy adorację przy żłóbku, obrzędy błogosławieństwa wina, owsa, małych dzieci, nabożeństwo na zakończenie roku kalendarzowego, na Światowy Dzień Pokoju, itd. Okres Wielkiego Postu proponuje kolejno obrzęd posypania głów popiołem poza Mszą świętą, nabożeństwa w intencji dzieci nienarodzonych (III niedziela Wielkiego Postu), nabożeństwo Drogi Krzyżowej, Gorzkich Żalów itd.

Okres Wielkanocny otwiera coraz bardziej znane i praktykowane nabożeństwo „Drogi światła” (*via lucis*). Jego 14 stacji chcą być swoistą pedagogią wiary dopełniającą *via crucis*. Zbawienie przecież nie zatrzymało się na Wzgórzu Trupiej Czaszki, czyli na ukrzyżowaniu Chrystusa na Golgocie. Warte zauważenia jest nabożeństwo z okazji kwartalnych dni modlitw o urodzaje i owoce pracy, a także nabożeństwo i modlitwy do Ducha Świętego powiązane z przygotowaniem do obchodów uroczystości Zesłania Ducha Świętego.

W sektorze nabożeństw zestawionych łącznie pod tytułem „Okres zwykły”, za szczególnie użyteczne uważać można pełne teksty nabożeństw majowych i czerwcowych (s. 126 i s. 127, uzupełnione odpowiednimi litaniami ze stron 231–233 oraz 200–201), a także pełne teksty używane w czasie procesji w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej. Duszpasterze będą na pewno wdzięczni za propozycje nabożeństwa i procesji (nadal niestety) odbywanych w uroczystość Wszystkich Świętych (zamiast we Wspomnienie Wszystkich Zmarłych).

Drugi dział noszący tytuł „Nabożeństwa i modlitwy okolicznościowe” zawiera różne propozycje oraz teksty, z których korzystać można w pierwszy czwartek, piątek czy sobotę miesiąca, na rozpoczęcie czy zakończenie roku szkolnego, z okazji dziękczynienia za zbiory, celebrowanie „Tygodnia Modlitw o Trzeźwość Narodu” itd.

Wśród „Nabożeństw i modlitw Pańskich” (trzeci dział) znajdujemy m.in. znane litanie Pańskie, Wystawienie Najświętszego Sakramentu, schemat Godziny świętej, nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego. Czwarty zaś dział umieszcza różnorakie nabożeństwa i modlitwy Maryjne. Piąta część proponuje zestaw tekstów i nabożeństw do św. Józefa. W szóstej części dedykowanej nabożeństwom i modlitwom do świętych i błogosławionych polskich (z jednym wyjątkiem – św. Joanna Beretta Molla,

włoszka) znajdujemy teksty litanii, modlitw i nabożeństw odnoszących się do głównych patronów Polski, a także czczonych szczególnie w diecezji wrocławskiej.

Siódma część zawiera celebracje nadzwyczajne, np. obrzęd powitania biskupa podczas wizytacji kanonicznej, obrzęd wprowadzenia proboszcza do wspólnoty parafialnej, uroczystość Pierwszej Komunii świętej, rozpoczęcie i zakończenie pielgrzymki itd.

Przedostatnią część *Agendy* stanowią błogosławieństwa częściej w życiu parafialnym stosowane, a w zdecydowanej większości przejęte z dwutomowej Księgi z roku 1994 „Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich”.

Całość *Agendy* dopełnia „Dodatek” z tekstami *Te Deum* (w języku polskim), hymnu do Ducha Świętego, *Magnificat* („Wielbi dusza moja Pana”) oraz Suplikacje.

Przywilejem recenzenta jest możliwość składania propozycji czy nawet uwag odnośnie do opisywanej pozycji.

Małe wątpliwości recenzenta. Czy nie lepiej byłoby przy np. błogosławieństwie wieńca, świec adwentowych czy opłatków (ss. 13–14) wykorzystać uchwalone i zatwierdzone przez Konferencję Plenarną Episkopatu Polski i aprobowane przez Stolicę Apostolską modlitwy błogosławieństw obecnie w księdze *Obrzędy błogosławieństw*, Katowice 1994, vol. II, s. 216 n? Te wątpliwości są uzasadnione, gdyż redaktorzy *Agendy* w wielu innych zestawach tekstów odnoszących się do różnorodnych błogosławieństw, powtarzają za wzorcową księgą *Obrzędów błogosławieństw* dosłowne brzmienie istotnej *prex benedictionis*, np. przy błogosławieństwie owsa, wina czy małych dzieci (zob. s. 36–38), lub przy wielu obrzędach umieszczonych w ósmej części *Agendy* noszącej tytuł *Błogosławieństwa częściej sprawowane*. Uzasadnione natomiast jest uzupełnienie modlitwy błogosławieństwa różańca (s. 421) o rozważanie tajemnicy światła.

Można również zauważyć mały brak konsekwencji przy schematach błogosławieństw. Na s. 379 n redaktorzy przypominają, że *prośby* (*preces*) poprzedzają modlitwę błogosławieństw. Tymczasem na s. 14 spotykamy najpierw modlitwę błogosławieństwa (opłatków czy świec adwentowych), a potem czytamy teksty wezwań litanijnych.

Przy następnej edycji *Agendy*, dla „pastoralnej” wygody i użyteczności można by niektórym nabożeństwom przydzielić pełne teksty. Mamy tu najpierw na uwadze nabożeństwo różańcowe zupełnie pozbawione jakichkolwiek tekstów (zob. 6 linijek na s. 139). Czyżby wszyscy duszpasterze wiedzieli, jakie są poszczególne tematy tajemnic światła

(1. Chrzt w Jordanie, 2. Cud w Kanie Galilejskiej, 3. Głoszenie Słowa Bożego i wzywanie do nawrócenia, 4. Przemienienie na Górze Tabor, 5. Eucharystia), lub w jaki dzień tygodnia należy je odmawiać (czwartek)? Również bardzo praktyczny i potrzebny byłyby alfabetyczny indeks nabożeństw czy modlitw zawartych w *Agendzie*.

Powyższe małe uwagi, które nie roszczą sobie pretensji do ich zauważenia, nie mogą naruszyć podziwu i uznania dla całości dobrze skomponowanego układu *Agendy*. Wśród relatywnie wielu podobnych „agend” (np. diecezji opolskiej, katowickiej itd.), *Agenda liturgiczna diecezji wrocławskiej* z roku 2011 jest nadzwyczaj udaną inicjatywą duszpasterską, z której zapewne będą korzystać nie tylko duchowni diecezji wrocławskiej. Redaktor zaś tego dzieła – ks. prof. dr hab. K. Konecki z pewnością nie raz usłyszy słowa wdzięczności od duszpasterzy za powyższą księgę liturgiczną.

ks. Jerzy Stefański

Paweł Podeszwa, *Paschalna pamięć o Jezusie. Studium egzegetyczno-teologiczne wyrażenia ἡ μαρτυρία Ἰησοῦ w Apokalipsie św. Jana*, *Studia i Materiały* 142, Poznań 2011, ss. 415.

W ramach serii wydawniczej „Studia i Materiały” (nr 142) Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu ukazała się książka Pawła Podeszwy *Paschalna pamięć o Jezusie. Studium egzegetyczno-teologiczne wyrażenia ἡ μαρτυρία Ἰησοῦ w Apokalipsie św. Jana*. Wspomniana seria oraz wydawane w niej pozycje znane są szerokiemu gronu naukowców. Komitet Wydawniczy, jak i samo wydawnictwo zadbało o merytoryczną oraz formalną stronę wydanej książki.

Bardzo interesujący jest sam temat rozprawy. Zwraca on najpierw uwagę na kategorię pamięci, która należy do podstawowych kategorii zarówno języka biblijnego, jak i teologii biblijnej. Chodzi przede wszystkim o pamięć „aktualizującą” (wydarzenie historyczne, działanie Boga w przeszłości uobecnia się w „tu” i „teraz” wspólnoty, która słucha Słowa Bożego). Ta kategoria jest obecna w wielu księgach Starego Testamentu (por. Pwt, Prorocy), jak i NT, w tym w Księdze Apokalipsy św. Jana, którą zajął się w szczególności Autor monografii. Wśród teologów biblijnych, którzy zajmują się pamięcią w Biblii, na szczególne uznanie